

Джерелознавство та методологія історико-аграрних досліджень

С. В. Костюк

ФОНД ЄВГЕНІЇ ДОЛИНЮК У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ

Вперше в науковий обіг введено інформацію про матеріали фондової збірки Тернопільського обласного краєзнавчого музею, присвячені двічі Герою Соціалістичної Праці Євгенії Олексіївні Долинюк.

Ключові слова: аграрій, ланкова, змагання, виставки, видання.

Information about materials devoted to Eugenia Dolyniuk taken from fund collection of the Ternopil regional museum of local lore, is introduced into scientific circles for the first time.

Key words: agrarian worker, collective farm section leader, competition, exhibitions, publishings.

Серед «гучних» та «людних» аграріїв ХХ століття «високий п'єдестал» зайняла Євгенія Долинюк [1, 60; 2, 431; 4, 519]. Щоправда, свою популярність означила скромна сільська подолянка на шпальтах регіонального часопису відвертою публікацією-сповіддю (три подачі) «Слава для мене була тягарем» (Вільне життя. – 1990. – 18, 19, 20 травня).

Станом на 29 березня 2014 року зафіксовано тематичні групи фондової збірки Тернопільського обласного краєзнавчого музею: «Рідкісні документи» – 52 (грамоти почесні – 2, мандати – 6, свідоцтва – 3, посвідчення – 7, дипломи – 3, телеграми поздоровчі – 11, телеграми про співпрацю – 2, запрошення – 7, адреси вітальні – 2, щоденник робочий – 2, газети – 1, квитки-запрошення – 1, перепустки – 3, буклети – 1, брошури – 1), «Фотографії» – 144, «Негативи» – 87, «Рідкісні книги» – 3, «Нумізматика» – 4, «Графіка» – 1, «Живопис» – 4, «Скульптура» – 1, «Дерево» – 2, «Речові матеріали» – 1, «Тканини» – 2, «Науково-допоміжні матеріали» – 54, поза нумерацією – 1. Загалом – 356 одиниць зберігання [3].

«Кухню» знатної колись ланкової частково допоможе збагнути «Робочий щоденник» (дві частини: облікова діяльність ланки, 1954 – 1955 рр., 14,5х20,3 см, ТКМРД – 3101, 3102).

Решта матеріалів (документальні свідчення) – точне відзеркалення тогочасних суспільних традицій: «...Виставки передового досвіду в народному господарстві...» (1967, ТКМРД – 571), «...наради працівників сільського господарства...» (1969, ТКМРД – 619), «...наради передовиків сільського господарства...» (1956, 12,2х9,1 см, ТКМРД – 3097), телеграми «...про заключення соц. змагання між колгоспами...» (1960, 20х14 см, ТКМРД – 3098), сільськогосподарські виставки різних рівнів (1955, 8х10,8 см, ТКМРД – 3105; 1955, 8х11 см, ТКМРД – 3106; 1960, 16,2х22,2 см, ТКМРД – 3112), ін.

Пошанування заслужених людей щоденної трудової звитяги Тернопільщини вінчає «листітковий»

буклет «Працею звеличені» (Тернопіль, 1982, 30х13 см, ТКМРД – 5579; представлено також Євгенію Долинюк).

«Спосіб життя» нашої краянки впродовж 1950-1984 років засвідчують рідкісні документальні світлини: «Долинюк Є.О. та Посмітний М.О... обмінюються досвідом роботи на кукурудзяному полі» (1966, ТКМФ – 709), «... Виштак Степанида Демидівна – ланкова з Київщини, Долинюк Євгенія Олексіївна та Динтан Ольга Климентіївна – ланкова з Київської обл. на буряковій плантації...» (липень 1975 р., ТКМФ – 978), «Козирев М.М. – заступник міністра с/г УРСР вручає значок «Заслужений працівник сільського господарства...» Долинюк Євгенії Олексіївні...» (27 квітня 1974 р., ТКМФ – 1031), зафіксовано робочі моменти різноматичних семінарів (1960, ТКМФ – 1226), зустрічі з відомими тодішніми діячами (Б. Кошечкін, грудень 1957 р., 18х24 см, ТКМФ – 1229; М. Тарновський, Тернопіль, 3 серпня 1959 р., 22х16 см, ТКМФ – 3220; М. Хрущов, Тернопіль, 1959 р., ТКМФ – 5934-5947), «Свято праці» (1974, ТКМФ – 1032), зустрічі зі школярами (1961, 28х44 см, ТКМФ – 2138; 1960, 24х18 см, ТКМФ – 2396) тощо.

Відомий український композитор К. Данькевич написав пісню-присвяту Є. Долинюк. Зберігається рідкісна фотомить, коли автор дарує знатній сільській трудівниці свій твір (1960, 36,5х28,5 см, ТКМФ – 2149).

Обмін передовим досвідом – важливий чинник досягнення високих показників (1958, 8х11,5 см, ТКМФ – 2390; 1961, 39,8х29,8 см, ТКМФ – 2402; 1960, 13х18 см, ТКМФ – 5135), ін.

Автори фотосесій – М. Вировий, В. Гнатенко, Г. Дорофеев, В. Савостьянов, В. Сичов, Б. Шендлер, багато інших.

Ваговитості зібраному надають окремі тематичні видання. Зокрема, М. Костенко запропонував читачькому загалу змістовну книжку «Королева праці» (Львів, 1961, 44 стор., 20х13 см, ТОМРК – 7476; автограф Є. Долинюк; ТКМНД – 5347, дарчий напис родини автора). Інша праця М. Костенка – «Народжені для щастя» (Львів: Каменяр, 1966, 190 стор., 17х13 см, ТКМРК – 1550) розповідає про Є. Долинюк окремими сторінками. Завершує своєрідну Костенківську трилогію брошура «Євгенія Долинюк» (Львів, 1959, 24 стор., ТКМРК – 1957).

Нагороди представлено чотирма медалями сільськогосподарських виставок 1954, 1956 – 1958 років (планка – 26х15 мм, діаметр – 32 мм, ТКМНум – 384; планка – 20х14 мм, діаметр – 21 мм, ТКМНум – 385, 386, 387).

Образ героїні полів свого часу творчо втілили різьбарі, скульптори, художники. Зберігаються живописні полотна: «Портрет Є. Долинюк» (В. Савін, 1961, ТКМЖ – 69), «Ланка двічі Героя Соціалістичної Праці Є. Долинюк» (В. Адамкевич, 1960, полотно, олія, 170x280 см, ТКМЖ – 850), портрет Є.О. Долинюк (автор невідомий, 1959, полотно, олія, 80x60 см, рамка – 87x67 см, ТКМЖ – 928), портрет Є.О. Долинюк (автор невідомий, 1955, полотно, олія, 60x47 см, рамка – 67x52 см, ТКМЖ – 942).

Ярослав Омелян (заслужений художник України – С.К.) 1978 року виконав ліногравюру «Двічі Герой Соц. Праці Є. О. Долинюк» (35x25 см, ТКМГр – 829).

Урізноманітнює групу погруддя Є. О. Долинюк (автор невідомий, гіпс тонований, час виготовлення невстановлено, ТКМСкульп – 155).

1955 року П. Петренко вирізьбив барельєф «Портрет Є.О. Долинюк» (51x33 см, ТКМД – 258).

Рідкістю видається ручна кукурудзосаджалка (1950-ті рр., 95x51 см, ТКМД – 290) – реманент ланки Євгенії Долинюк.

Автентичну тогочасної ноші зберігають: вишита сорочка (1930, довжина – 135 см, рукави – 75 см, ширина плечей – 38 см, ТКМТ – 868) та вишита блузка (білий крепдешин, 1960, ТКМТ – 869) Євгенії Долинюк.

1. Андрєєв В.П., Глинський М.П., Івасюта М.К., Нечай С.П. Тернопільська область // Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область. – К.: Головна редакція УРЕ, 1973. – 640 с.

2. Долинюк Євгенія Олексіївна // УРЕ. – Київ, 1979. – Видання друге. – Т. 3. – 552 с.

3. Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею.

4. Хадуца Н. Долинюк Євгенія Олексіївна // Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК “Збруч”, 2004. – Т. 1. А – Й. – 696 с.

А.А. Кухаренко

АРХИВНЫЕ ИСТОЧНИКИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КРЕСТЬЯНСКОГО ПОЗЕМЕЛЬНОГО БАНКА НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ

Проанализированы источники по истории деятельности белорусских отделений Крестьянского поземельного банка, которые хранятся в архивах Республики Беларусь, Российской Федерации и Литовской Республики.

Ключевые слова: Крестьянский поземельный банк; архивные документы; источниковедение; ссуда; землеустройство; благотворительность.

The aim of the article is to analyze the original sources on the history of the Belarusian local branches of the Peasant Land Bank, which are stored in the archives of the Republic of Belarus, the Russian Federation and the Republic of Lithuania.

Keys words: Peasant Land Bank; archival documents; source study; credit; land management; charity.

После отмены крепостного права земельный вопрос по-прежнему стоял на повестке дня и требовал незамедлительных действий со стороны власти в сельском хозяйстве Российской империи. Первым таким шагом стало создание в 1882 г. Крестьянского поземельного банка, местные отделения которого были открыты в каждой белорусской губернии. Кроме выдачи ссуд на покупку земли банк занимался активной землеустроительной деятельностью и широкими благотворительными акциями, что

позволило ему стать одним из главных инструментов аграрной политики самодержавия. Опыт банковского участия в решении аграрного вопроса является без преувеличения уникальным в мировой практике. Поэтому исследование деятельности банка приобретает особый научный интерес.

Изучение деятельности белорусских отделений Крестьянского поземельного банка невозможно представить без обращения к архивным документам. Основные источники по данной проблеме хранятся в Национальном историческом архиве Беларуси в г. Минске, Национальном историческом архиве Беларуси в г. Гродно, Литовском государственном историческом архиве в г. Вильнюсе и Российском государственном историческом архиве в г. Санкт-Петербурге.

В Национальном историческом архиве Беларуси хранится множество документов, которые могут быть использованы для исследования деятельности Крестьянского поземельного банка на территории Минской, Могилевской и Витебской, Виленской губерний. Главным образом, эти документы находятся в составе следующих фондов: «Минское отделение Крестьянского поземельного банка» (фонд № 1050), «Могилевское отделение Крестьянского поземельного банка» (фонд № 2181), «Витебское отделение Крестьянского поземельного банка» (фонд № 2510), «Минская губернская землеустроительная комиссия» (фонд № 47), «Могилевская губернская землеустроительная комиссия» (фонд № 2191), «Витебская губернская землеустроительная комиссия» (фонд № 2611) и др. Кроме этого, имеется коллекция микрофотокопий документов Литовского государственного исторического архива, которая поступила в 1967 г. (коллекция № 6. «Поверочные описания имений белорусских губерний из фонда Виленского отделения Государственного дворянского земельного банка, сведения об имениях белорусских губерний из фонда Виленского отделения Крестьянского поземельного банка Государственного исторического архива Литвы». 5723 кадра).

Фонд № 1050 состоит из двух описей, в которые входят 1956 дел. Главная особенность этого фонда заключается в том, что он дает возможность проанализировать землеустроительную деятельность Минского отделения Крестьянского поземельного банка, которая имела несколько основных направлений: парцелляция земли, мелиоративные работы, водоснабжение, улучшение путей сообщения, устройство показательных полей и хуторов, ведение лесного хозяйства и сдача свободных земель в аренду. Все эти направления считались приоритетными и осуществлялись отделением банка за свой собственный счет.

Фонд № 2181 представлен четырьмя делами. Отдельного упоминания заслуживает финансовая отчетность Могилевского отделения Крестьянского поземельного банка, которая является довольно сложным и несистематизированным блоком информации и поэтому нуждается в предварительной классификации. В данном случае критерием может служить временной интервал, так как итоги основных банковских операций подводились за равные промежутки времени. В связи с этим можно выделить ежедневные (кассовые книги), ежемесячные (оборотные ведомости) и ежегодные (денежный отчет) документы.